

Den romerske statsforfatning o. 200 f.Kr.

(Polybs *Historie*, 6. bog, kapitel 10-15)

Inden Polyb skildrer romerske forhold, giver han en oversigt over Spartas forfatning, som den blev skabt af Lykurg. Polyb hævder, at Lykurg kendte hele den ovenfor fremstillede statsteori (anakyklosis) og derfor på rent abstrakt filosofisk grundlag udtænkte en forfatning, der rummede de bedste sider af alle andre forfatninger for således at holde staten i en uforanderlig ligevægt. Derved - siger Polyb - lykkedes det at bevare Spartas selvstændighed i længere tid, end noget andet folk har kunnet. Polyb fortsætter:

Introduktion

Romerne har sat sig samme mål for deres nationale forfatning; men de har dog ikke søgt at nå det ved spekulation, men ved mange kampe og anstrengelser. Udfra de erfaringer, de vandt under deres omskiftelige historie, valgte de altid det bedste og nåede således det samme mål som Lykurg:

Indenfor dén (ie. den romerske stat) spillede tre grupper - **konsulerne, senatet, folket** - hver for sig og samtidig en fremherskende rolle. Alt var ikke des mindre i enkeltheder indrettet så ligeligt og rimeligt, og blev gennem de tre grupper forvaltet på en sådan måde, at ingen, end ikke af romerne selv, kunne sige med sikkerhed, om forfatningen i sin helhed var aristokratisk, demokratisk eller monarkisk. Det kunne ganske vist ikke være anderledes. Når vi nemlig tænkte på konsulernes magt, så forfatningen fuldstændig ud som et monarki eller et kongedømme. Når man derimod betragtede senatets magt, så den ud til at være aristokratisk, og rettede man endelig sin opmærksomhed mod folkets indflydelse, måtte man åbenbart opfatte statsformen som demokratisk. De dele af statsstyrelsen, hver enkelt gruppe beherskede, er den dag i dag — med nogle ganske få undtagelser — følgende:

Første gruppe: Konsulerne

Konsulerne opholder sig, førend de går i krig, i Rom og har bestemmelsesret over alle offentlige anliggender. Alle andre embedsmænd er underordnet dem og skal rette sig efter dem med undtagelse af folketribunerne.¹ Konsulerne giver desuden fremmede staters udsendinge adgang til senatet. De forelægger uopsættelige sager for senatet og har hele den udøvende magt. Alle offentlige beslutninger, som det tilkommer folket at træffe, skal konsulerne forberede, dvs. de skal sammenkalde folkeforsamlingerne, fremsætte lovforslag og derefter gennemføre flertallets vilje. Konsulerne har næsten uindskrænket rådighed over hærens udrustning og over samtlige operationer i felten. De har således ret til at pålægge forbundsfællerne de ydelser, de anser for nødvendige, til at indsætte højtstående officerer, til at udskrive mandskab og udvælge de tjenstdygtige. I felten har

¹ Folketribunerne var en særlig gruppe af embedsmænd. Der blev årligt valgt 10 direkte af folket. Disse kunne nedlægge veto mod enhver beslutning i senatet og mod konsulerne og andre embedsmænds beslutninger.

konsulerne uindskrænket domsmagt over deres underordnede. De har myndighed til af statens midler at udbetale enhver sum, de måtte finde påkrævet, idet de ledsages af en finansembedsmand, der på stående fod imødekommer ethvert krav på krigskassen. Med henblik udelukkende på denne side af statsstyrelsen kunne man derfor med rette simpelthen kalde den **monarkisk eller kongelig**. Hvis noget af alt dette eller af det følgende bliver ændret nu eller senere, har det ingen betydning overfor den her givne fremstilling.

Anden gruppe: Senatet

Senatet har først og fremmest rådighed over statskassen. Det træffer bestemmelse om samtlige indtægter og udgifter. Finansembedsmændene kan ikke foretage nogen udbetaling for de enkelte udgifter uden senatsbeslutning, bortset fra dækning af konsulernes behov. Senatet er nemlig herre over langt den betydningsfuldeste og største udgift, dvs. den, som censorerne anslår til igangsættelse af offentlige arbejder for en femårsperiode ad gangen, og gennem senatet får censorerne bemyndigelse til udbetaling af beløbene. Under senatet hører også forfølgelsen af forbrydelser, der begås i Italien udenfor Rom, og som kræver statens indgriben, som f. ex. forræderi, sammensværgelse, trolddom og snigmord. Det påhviler desuden senatet at gribe ind, hvis en privatmand eller en by i Italien har brug for mægling eller trænger til en påmindelse, hjælp eller beskyttelse. Yderligere træffer senatet beslutning, hvis det skulle være påkrævet at sende en delegation til fremmede folkeslag eller enkeltpersoner udenfor Italien for enten at mægle eller henstille eller ligefrem give ordrer, overtage noget eller for at erklære krig. På samme måde ligger det i senatets hånd at bestemme, hvordan man skal modtage hver enkelt af de officielle udsendinge, der indfinder sig i Rom, og hvordan man skal besvare deres henvendelse. Intet af alt dette forelægges folket.

Som følge heraf må statsforfatningen forekomme den, der måtte komme til Rom i konsulens fravær, at være gennemført **aristokratisk**. Det er da også mange grækere og fremmede konger overbevist om, siden senatet afgør næsten alle deres anliggender. Hvem kunne nu ikke under disse forhold med rette spørge, hvilken magt *folket* får i en sådan statsforfatning, og hvorledes det udøver sin magt, da senatet har de ovenfor nævnte beføjelser, og i særlig grad når enhver indtægt og udgift ligger i dets hånd, og da konsulerne yderligere i deres egenskab af hærførere har uindskrænket magt over hærens udrustning og uindskrænket magt i felten?

Tredje gruppe: Folket

Ikke desmindre får også folket sin andel i styrelsen - og det endda den mest betydningsfulde. Folket har nemlig efter forfatningen alene ret til at hædre og straffe. Disse to begreber: hæder og straf er det eneste, der holder sammen på kongedømmer og stater og i det hele taget på al menneskelig optræden i samfundene. Hvor man enten ikke kender forskel på ære og vanære eller, selvom man nok gør det, ikke tager tilstrækkeligt

hensyn til dem, dér kan ingen offentlige opgaver varetages på en fornuftig måde. Hvordan skulle man nemlig kunne det, når gode og uduelige personer agtes lige højt?

Folket idømmer ofte de anklagede en pengebøde, hvis denne straf svarer til overtrædelsen, og det gælder især indehavere af de høje embeder. Folket alene har yderligere ret til at fælde dødsdomme.

[...]

Folket giver embederne til mænd, der har gjort sig fortjent, og i en stat er et sådant valg den skønneste løn for moral og mod. Folket har også den lovgivende magt, hvad der er det allervigtigste, og det træffer beslutning om krig og fred. Angående forbund, fredsbetingelser og traktater bekræfter folket hvert enkelt forslag; det kan ratificere eller forkaste det.

Af alle disse grunde kunne man med rimelighed sige, at folket behersker den væsentligste del af statsmagten, og at forfatningen derfor er **demokratisk**.

Magtbalancen mellem de tre grupper

Der er nu givet en fremstilling af den måde, hvorpå hver enkelt gruppe har del i statsstyrelsen. I det følgende skal det spørgsmål behandles, hvordan grupperne hver for sig, hvis viljen er til stede, kan modarbejde eller bistå hinanden.

[...]

Polyb giver herefter en længere beskrivelse af, hvordan de tre grupper i den romerske statsforfatning kan holde hinanden i skak ved at have forskellige magtbeføjelser overfor hinanden, herunder vetoet.